

Teslenko T.V.

Senior lecturer

Dragomanov National Pedagogical University (Ukraine, Kyiv)

THE FORMATION OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS' PROFESSIONAL COMPETENCE BY INTERACTIVE TECHNOLOGIES MEANS

Тесленко Т.В.

старший викладач

НПУ імені М.П. Драгоманова (Україна, м. Київ)

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

The essence of notions professional competence, inrervative learning is defined; the advantages of interactive teaching technologies in the system of future primary school teachers' training are analyzed; the methods of their using in the process of professional competence formation are considered.

Keywords: *competence, professional competence of future primary school teacher, competency-based approach, inrervative learning, interactive technologies.*

У статті розкривається сутність поняття професійної компетентності, інтерактивного навчання, проаналізовані переваги технологій інтерактивного навчання у системі підготовки майбутніх вчителів початкової школи, розглянуті способи їх використання у процесі формування професійної компетентності.

Ключові слова: *компетентність, професійна компетентність майбутнього вчителя початкової школи, компетентнісний підхід, інтерактивне навчання, інтерактивні технології.*

Сучасне суспільство зацікавлене у становленні фахівця, орієнтованого на особистісний та професійний розвиток, здатного самостійно, активно діяти, приймати рішення, адаптуватися до змінних умов життя. Це зумовлює зміщення пріоритетів вищої освіти та перехід її від «передачі знань» до «формування компетенцій». Особлива увага цим питанням приділяється в законах «Про освіту», «Про вищу освіту», Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття), Національній доктрині розвитку освіти та інших державних документах.

Компетентнісний підхід у системі підготовки майбутніх вчителів вимагає зміщення акцентів із засвоєння знань, умінь і навичок, передбачених Галузевими державними стандартами вищої освіти на формування здатності практично діяти, приймати рішення, застосовувати ефективні педагогічні технології у ситуаціях професійної діяльності й активної життєвої позиції в усіх сферах суспільного життя, а також навичок неперервної самоосвіти та рефлексії.

Питання запровадження компетентнісного підходу на різних рівнях освіти привертають увагу вітчизняних та зарубіжних учених. Так, суттєвим науковим внеском у тлумачення понять

«компетентнісний підхід», «компетентність», «компетенція» у контексті сучасної початкової освіти можна вважати дослідження Т.Байбари, Н.Бібік, О.Савченко, А.Хуторського [4]. Загальними питаннями теорії та практики формування професійної компетентності потенційних учителів присвячені роботи В.Байденко, Ю.Варданяна, І.Галяміної, О.Гури, М.Єрмоленка, Є.Зеєра, І.Зимньої, М.Карапетової, Г.Коджаспірової, О.Коджаспірова, Н.Кузьміної, А.Маркової, Т.Перевезій, А.Проворова, В.Сластьоніна, Г.Селевко, А.Семенова, Р.Хмелюк [2; 4; 5]. Концептуальним засадам компетентнісного підходу у підготовці саме майбутніх учителів початкової школи присвячені наукові праці В.Бондаря, С.Бондар, Н.Бібік, О.Савченко, І.Шапошнікової [1; 10].

Мета статті полягає в обґрунтуванні впливу інтерактивного навчання на формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи в період переходу на нові стандарти навчання.

Проблема визначення професійної компетентності вчителя стала об'єктом дискусій і суперечок серед психологів, педагогів, спеціалістів-практиків тощо. Тому спостерігається певне різноголосся у визначенні цього поняття.

Так, у дослідженнях А.К.Маркової професійна компетентність педагога розглядається як праця вчителя, у якій на достатньо високому рівні здійснюється педагогічна діяльність, педагогічне спілкування, у якому реалізується особистість учителя, що дає йому можливість продуктивно діяти при виконанні трудових функцій і досягати відчутних результатів [5, с. 56]. На думку Є.І.Огарьова, компетентність – категорія оцінна, що характеризує людину через рівень розвитку її спроможності висловлювати кваліфікаційні судження, приймати адекватні і відповідальні рішення, які забезпечують раціональне досягнення визначених цілей. У розумінні Н.І.Запрудського і Н.Д.Хмель професійна компетентність педагога – це єдність його теоретичної готовності до здійснення педагогічної діяльності, що включає систему знань, умінь і навичок, професійно значущих якостей особистості тощо. З точки зору структурного аналізу поняття педагогічної компетенції Н.І.Храпченкова виділяє як основні її компоненти: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, прогностичний, операційно-діяльнісний, комунікативний, індивідуально-творчий, рефлексивно-оцінний. Компетентність, яка складається із виділених семи компонентів є синтезом необхідних педагогу психолого- педагогічних і методологічних знань, практичної готовності, здатності їх застосовувати в професійній педагогічній діяльності, що проявляється при виконанні професійних функцій завдяки професійній майстерності [8].

На нашу думку, заслуговують на увагу тлумачення поняття компетентності І.Зимньої, А.Хуторського, С.Шишова та В. Кальней. Так, у своїх дослідженнях І.Зимня визначає компетентність як таку, що базується на знаннях, інтелектуально – і особистісно-обумовленій соціально-професійній життєдіяльності людини [2].

За визначенням А.Хуторського, компетентність – це володіння відповідними знаннями і здібностями, що дозволяє обґрунтовано судити про цю сферу і ефективно діяти в ній. Але він зазначає, що поняття компетентності ширше, ніж поняття знання, уміння, навички, які воно містить у собі [9, с. 20].

Педагоги-дослідники С.Шишов та В.Кальней вважають, що компетентність – це здатність (уміння) діяти на основі набутих універсальних знань, тоді як під компетенцією розуміють сукупність якостей особистості, а також професійні знання, уміння, навички.

У розробках зарубіжних науковців на нашу увагу заслуговують тлумачення досліджуваних категорій в інтерпретації А.Маркової та Н.Кузьміної. Так, у своїх дослідженнях А.Маркова характеризує зміст професійної компетентності педагога процесуальними і результативними показниками й визначає її як здатність та готовність виконувати особисту професійну діяльність [5].

Н.Кузьміна розглядає професійно-педагогічну компетентність педагога за фахом і визначає її як сукупність умінь педагога як суб'єкта педагогічного впливу особливим способом структурувати наукове і практичне задля найкращого розв'язання педагогічних завдань [4, с. 17].

Запровадження компетентнісного підходу у систему вищої освіти передбачає оцінку підготовленості фахівців певного освітньо-кваліфікаційного рівня до професійної діяльності на основі наявності в них визначених стандартами компетентностей. Як зазначає І.Шапошнікова, в освітньо-кваліфікаційній характеристиці Галузевого стандарту підготовки фахівців початкової освіти компетентність представлена у вигляді комплексних, інтегрованих умінь, підпорядкованих системі типових задач професійної діяльності відповідно до виробничих функцій фахівця (охорона життя і здоров'я дитини, освітня, розвивальна, дидактико-методична, соціально-виховна, ціннісно-орієнтаційна, професійно- особистісне самовдосконалення) [10, с. 150].

Виходячи з аналізу дефініцій у наукових джерелах, ми вважаємо, що під *професійною компетентністю* майбутнього вчителя слід розуміти таке інтегральне утворення особистості, яке містить соціально-політичний, професійний, науково-технологічний, дослідницько-діагностувальний, морально-культурологічний та інформаційний складові, необхідні для успішного здійснення педагогічної діяльності.

Ефективне формування професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи передбачає перегляд існуючих педагогічних методик та їх переорієнтацію на впровадження компетентнісного підходу. При великій кількості різних педагогічних технологій щодо формування професійних компетентностей майбутніх вчителів початкової школи цінними, на нашу думку, є інтерактивні технології навчання.

Сучасна педагогіка активно розвиває ідею інтерактивного навчання, шукаючи нові способи його організації та досліджуючи умови його ефективності. Проблемою розробки та практичного використання інтерактивних технологій, методів, прийомів, форм навчання займаються І. Дичківська, О.Пехота, О.Пометун, Л.Пироженко, В.Беспалько, М.Кларін, О.Комар, Л.Петько [6: 11]., Є.Полат, Г.Селевко, І.Якіманська та інші педагоги. Теоретичною основою інтерактивного навчання є головні положення системного, особистісно орієнтованого, діяльнісного та технологічного підходів до побудови дидактичних процесів, викладені в працях В.Сухомлинського, І.Беха, О.Бондаревської, І.Зязюна, О.Хуторського, Т.Шамової, Н.Щуркової, Ш.Амонашвілі, Є.Ільїна та інших [3; 7].

«Інтерактивний» (від англ. «inter» – взаємний і «act» – діяти) – здатний до взаємодії, діалогу. Інтерактивне навчання – специфічна форма організації пізнавальної діяльності, яка має передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність [3]. Як свідчать наукові дослідження, інтерактивними прийнято називати засоби, що забезпечують безперервну діалогову взаємодію суб'єктів освітнього процесу. Інтерактивна діяльність ґрунтується на активній комунікації учасників освітнього процесу.

Така технологія, як стверджують дослідники, передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем на основі аналізу відповідної навчальної ситуації і виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї думки над іншою. Тому під час такого навчання студенти вчаться демократично спілкуватися з іншими людьми, критично й творчо мислити, приймати обґрунтовані рішення. При цьому до роботи залучаються всі учасники процесу, які працюють у групах в аудиторії за підготовленим заздалегідь викладачем матеріалом, із дотриманням процедури й регламенту, в атмосфері довіри.

Основні переваги інтерактивних технологій навчання: 1) дозволяють забезпечити глибину вивчення змісту. Студенти освоюють усі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінка); 2) викладач отримує можливість диференційованого підходу до студентів із спеціальними потребами – особистісними та інтелектуальними; 3) змінюється роль студентів: вони приймають важливі рішення щодо процесу навчання, розвивають комунікативні вміння і навички, організаційні здібності; 4) основним джерелом мотивації навчання стає інтерес самого студента (відбувається перехід від зовнішньої мотивації (оцінка) до внутрішньої (потреба знань); 5) значно підвищується роль особистості викладача: він менше часу витрачає на вирішення проблем з дисципліною, викладач розкривається перед

студентами, як лідер, організатор; б) студенти, які отримують власний досвід співробітництва, з нової точки зору дивляться на навчально-виховний процес, на роль викладача та студента в ньому [3].

Враховуючи недостатнє представлення у науковій літературі чіткої класифікації інтерактивних технологій навчання, ми взяли за основу класифікацію О. Пометун та Л. Пироженко за моделями навчання, у яких дані технології реалізуються. Дослідники поділяють їх на чотири групи залежно від мети та форм організації навчальної діяльності (технології кооперативного навчання; колективно-групового навчання; ситуативного моделювання; опрацювання дискусійних питань) [7].

Зазначимо, що на факультеті педагогіки і психології НПУ імені М.П. Драгоманова вказані технології досить широко запроваджуються у процес підготовки студентів до професійної діяльності, зокрема у таких дисциплінах як дидактика. Так, з технологій кооперативного навчання ми використовуємо роботу в парах та групах. Робота в малих групах надає всім учасникам навчального процесу можливість набувати навичок співробітництва, міжособистісного спілкування, вибирати з багатьох варіантів найкращий, усвідомлювати спосіб виконання завдання, формувати майстерність. Студенти оволодівають уміннями слухати співбесідника, зіставляти, порівнювати, оцінювати думки однокурсників із вирішення певного питання.

Література:

1. Бондар В.І. Управління формуванням професійної компетентності вчителя / В.І.Бондар, І.М.Шапошнікова // Освіта і управління : наук.-практ. журнал, 2006. – Том 9. – № 2. – С. 20– 27.
2. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании / И.А.Зимняя. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 40 с.
3. Комар О.А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних технологій. Теоретико-методичні аспекти : монографія / О.А.Комар. – Умань : РВЦ «Софія», 2008. – 332 с.
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: / за заг. ред. О.В.Овчарук]. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с.
5. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К.Маркова. – М. : Педагогика, 1996. – 308 с.
6. Петько Л.В. Професійно орієнтовані технології навчання ІМ як засіб формування професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища в умовах університету / Л.В.Петько // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент: зб. наук. праць ; ред. М.Б.Євтух. Київ : ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2015. – Вип. 18. – С. 175–184. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/8391>
7. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук. метод. посіб. / О.І.Пометун, Л.В.Пироженко. – К. : Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
8. Храпченкова Н.И. Профессиональная компетентность как педагогическая проблема [Електронний ресурс] / Н.И.Храпченкова. – Режим доступу: [http://www.rusnauka.com/10 NPE 2008 / Pedagogica / 29974.doc.htm](http://www.rusnauka.com/10/NPE/2008/Pedagogica/29974.doc.htm)
9. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А.Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 8. – С. 107–114.
10. Шапошнікова І.М. Проблеми технологічності у системі фахової підготовки майбутнього вчителя початкової школи. Школа першого ступеня: теорія і практика: зб. наук. праць Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди. – Випуск 7. – Переяслав-Хмельницький, 2003. – С. 148–157.
11. Pet'ko Lyudmila. The «Case Study» Method as Means of Formation of a Professionally Oriented Foreign Language Teaching Environment in University Conditions [Метод ситуаційного аналізу («case study» method) як засіб формування професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища в умовах університету]. / Lyudmila Pet'ko // Intellectual Archive. – 2015. – Volume 4. – No. 4 (July). Series «Education & Pedagogy». – Toronto : Shiny Word Corp. – PP. 48–65.

URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7974>

